

جلسه چهاردهم: ایثار ۱

ایثار چیست؟

ایثار در مقابل استئثار است. ایثار به معنای، دیگری را به خود ترجیح دادن است و استئثار به معنای خود را بر دیگری ترجیح دادن، ایثار ارزش است و استئثار ضد ارزش.

۱- ترجیح خدا بر خود (قسمت اول)

ایثار بر دو قسم است یکی ایثار خدا بر خود و دوم ایثار انسان‌های دیگر بر خود. باید در دو عرصه از این فضیلت سخن گفت.

اما ایثار خدا بر خود فضیلتی بسیار ارزشمند است. این ویژگی مردان و اولیاء الهی است که خواست خدا را بر خواست خودشان ترجیح می‌دهند و خواستی برای خودشان در برابر خواست خدا قائل نیستند. مصداقش مولای ما امیرمؤمنان علی علیه السلام است.

«وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ - بعضی از مردم (با ایمان و فداکار، همچون علی علیه السلام در "لیلة‌المبیت" به هنگام خفتن در جایگاه پیغمبر صلی الله علیه و آله)، جان خود را به خاطر خشنودی خدا می‌فروشند؛ و خداوند نسبت به بندگان مهربان است.» (بقره/۲۰۷)

در لیلة‌المبیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «می‌خواهند مرا بکشند، حاضری امشب را جای من بخوابی؟» امیرالمؤمنین فقط یک سؤال کرد، پرسید: «یا رسول‌الله شما جان سالم از معرکه به در می‌برید یا نه؟» پیامبر فرمود: «آری علی جان» امیرالمؤمنین جای پیامبر خوابید تا پیش مرگ ایشان بشود.

در عالم بالا چنین صحنه‌ای مطرح شد خداوند به جبرئیل و میکائیل فرمود: «من میان شما فرشتگان نیز عقد برادری بسته‌ام، و عمر یکی از شما را طولانی‌تر از عمر دیگری قرار داده‌ام، حال کدام یک از شما، زندگی خود را به برادرش ایثار می‌کند؟ هر دوی آن‌ها عمر طولانی را برای خود اختیار کردند، آنگاه خطاب کرد، آیا می‌توانید مثل علی بن ابی طالب که با محمد برادرند، بوده باشید که در بستر محمد خوابیده و خود را فدای او کرده است و زندگی او را بر حیات خود مقدم داشته است، بر زمین فرود آید و او را از دشمن حفظ کنید، این بود که نزول کردند و جبرئیل بالای سر و میکائیل پایین پای علی ایستادند و جبرئیل ندا در داد: تبریک، تبریک به مثل تو ای پسر ابو طالب که خداوند بر فرشتگان به وسیله تو فخر می‌کند! (يُبَاهِي اللَّهُ بِكَ الْمَلَائِكَةَ) و خداوند این آیه را نازل کرد: وَمِنَ النَّاسِ...»^۱

روایاتی در فضیلت ترجیح خواست خدا بر خواست خود در کتاب‌های معتبرمان داریم که در تعدادی از این روایات خداوند قسم خورده، که اگر کسی خواست خدا را بر خواست خودش مقدم بدارد خداوند چه چیزهایی به او می‌دهد.

قسم خداوند این است: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ وَ عَزِّي وَ جَلَالِي وَ عَظَمَتِي وَ عُلُوِّي وَ ارْتِفَاعِ مَكَانِي لَا يُؤْتِرُ عَبْدٌ هَوَايَ عَلَى هَوَى نَفْسِهِ»^۱ هیچ کس خواست خدا را بر خواست خودش ترجیح نمی‌دهد مگر این که چند پاداش به او می‌دهم:

پاداش اول: (که در چهار روایت آمده) «جَعَلْتُ غَنَاهُ فِي نَفْسِهِ» او را به خودباوری می‌رسانم. در عرصه روانشناسی یک بحثی مطرح است به نام «اعتماد به نفس» بعضی‌ها ناشیانه این اعتماد به نفس را در برابر اعتماد به خدا قرار می‌دهند، اعتماد به خدا پشتوانه اعتماد به نفس است. پشتوانه خودباوری است، خودباوری فردی، خودباوری ملی، همه این‌ها در سایه اعتماد به خداوند است؛ خداوند می‌فرماید اگر کسی خواست خدا را بر خواست خودش ترجیح داد، اعتماد به نفس به او می‌دهم.

پاداش دوم: (در سه روایت آمده) «هَمَّتْهُ فِي آخِرَتِهِ» او را قیامت باور قرار می‌دهم. این نعمت ارزشمندی است که انسان قیامت را پیش رویش ببیند و تلاش در آن داشته باشد که قیامتش را آباد کند.

پاداش سوم: (در پنج روایت آمده) «وَضَمَّنْتُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ رِزْقَهُ» آسمان و زمین ضامن رزق او هستند و گرفتاری رزق ندارد.

پاداش چهارم: «وَكُنْتُ لَهُ مِنْ وَرَاءِ تِجَارَةِ كُلِّ تَاجِرٍ» کار تاجر چیست؟ درآمد به‌دست می‌آورد. اگر کسی خواست خدا را بر خواست خود ترجیح داد بیش از تجارت هر تاجری خود خدا به فکر درآمدش هست. «وَكَفَفْتُ عَنْهُ ضَيْعَتَهُ» غصه نخواهد داشت غصه‌اش را برطرف خواهد کرد و درحالی که او دنبال دنیا نیست دنیا دنبال اوست. این برکت ترجیح خواست خدا بر خواست خود است. نقطه مقابل این فضیلت؛ این رذیله است که انسان خواست خود را بر خواست خدا مقدم کند که در بحث بعدی خواهد آمد.

۱- الکافی (ط - الإسلامية) ج ۲؛ ص ۱۳۷ - مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول ج ۸؛ ص ۳۱۶ الحديث ۱ الجواهر السنية فی الأحادیث القدسية (کلیات حدیث قدسی) ص ۲۹؛ باب أبی جعفر محمد بن علی الباقر

نمونه سوالات آزمون

۱- نقطه مقابل ایثار چیست؟

الف: استعمار ب: استثثار ج: استصال د: انفصال

۲- شأن نزول آیه «وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ» در مورد کیست؟

الف: حضرت محمد(ص) ب: حضرت ابراهیم(ع) ج: سلمان فارسی د: حضرت علی(ع)

۳- آیه «وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ» در شأن کدام واقعه نازل شده است؟

الف: ماجرای غدیر ب: ليله المبیت ج: جنگ احزاب د: فتح مکه

۴- کدام نوع ایثار مختص مردان و اولیاء الهی است؟

الف: ایثار خدا بر خود ب: ایثار انسان های دیگر بر خود ج: ایثار مال د: ایثار مقام

۵- کدام یک از موارد زیر جزء پاداش فردی که خواست خدا را بر خواست خودش

ترجیح دهد، نمی باشد؟

الف: خودباوری ب: دوری از غصه ج: قیامت باوری د: طول عمر